

Høring – opprettelse av pite- og lulesamisk kategorialmenighet

Høringsnotat 25. september 2025. Høringsfrist 21. november 2025

Sammendrag

I 2022 fattet Kirkemøtet et prinsippvedtak om arbeidet med kirkelig organisering. Vedtaket inkluderte et punkt som sier at samisk kirkeliv skal styrkes. Med bakgrunn i dette punktet vedtok Kirkerådet i desember 2022 å opprette et samisk utvalg (heretter omtalt som *Samisk utvalg*) for å utrede hvordan samisk kirkeliv kan styrkes. Samisk utvalg leverte sin rapport i mars 2024, og hadde som en av sine anbefalinger å fremme en sak for Kirkemøtet om opprettelse av en pitesamisk og lulesamisk kategorialmenighet med Sør-Hålogaland biskop som tilsynsansvarlig.

Kirkerådet har videre mottatt en henvendelse fra Sør-Hålogaland bispedømmeråd, datert 14. april 2025, som anmoder om at opprettelse av en pite- og lulesamisk kategorialmenighet fremmes som sak for Kirkemøtet i 2026.

En viktig grunn for dette er et pågående prosjekt, knyttet til lulesamisk kirkeliv, som ble startet i 2021 og etter planen skulle avsluttes sommeren 2025. Sør-Hålogaland bispedømmeråd har besluttet å utvide prosjektperioden til våren 2026, i påvente av et vedtak i Kirkemøtet.

Kirkerådet går foreløpig inn for at det vedtas å opprette en permanent pite- og lulesamisk kategorialmenighet på Kirkemøtet i 2026. Kirkerådet vil trekke en endelig konklusjon i lys av høringen.

Bakgrunn

Pite- og lulesamers situasjon

Pitesamer er for det meste lokalisert i Salten og Bodø. Ellers bor det pite- og lulesamer i hele Norge, på lik linje med andre samiske språkgrupper.

Lulesamer på norsk side av grensen er særlig lokalisert mellom Saltenfjorden i sør og noe inn i Ballangen kommune i nord, med kjerneområdet i Hamarøy kommune. Dette er også den eneste kommunen med lulesamisk språk i det samiske språkforvaltningsområdet. Utover dette er det flest lulesamer i Bodø, Salten og Nord-Salten.

Læstadianismen er en viktig del av lulesamisk kirkeliv. Den læstadianske forsamling (de førstefødte) har flere forsamlinger innenfor det lulesamiske området.

Den norske kirke har historisk ikke lagt til rette for tilpassede tjenester for den lulesamiske befolkningen. Først i de to siste tiårene har det lulesamiske språket kommet med og blitt brukt i begrenset grad ved gudstjenester og kirkelige handlinger. Det har aldri vært, og er heller ikke i dag, lulesamiske språkkrav til

kirkelig ansatte utenom prest i språkforvaltningskommunen Hamarøy. Det er heller ikke blitt brukt tolketjenester. Det samme gjelder i enda større grad for pitesamer. Lulesamer har hatt Det nye testamentet tilgjengelig på sitt språk siden 2003, mens pitesamene fortsatt ikke har bibeltekster tilgjengelig på eget språk. Heller ikke liturgiske tekster har vært oversatt til lulesamisk før i de senere år, og pitesamiske liturgiske tekster finnes ikke i offisiell oversettelse i norsk sammenheng. Rapporten fra prosjektet slår dermed fast at disse gruppene har vært marginalisert i kirkelig sammenheng i enda større grad enn andre samiske grupper, særlig nordsamisk.

Prosjekt om utvikling av helhetlig plan for lulesamisk kirkeliv

Prosjektet ble igangsatt i 2021 på initiativ fra menighetene i Tysfjord og Hamarøy og ble støttet økonomisk av Kirkerådet og Sør-Hålogaland bispedømmeråd.¹ Det mottok også økonomisk støtte fra Hamarøy kirkelige fellesting. Prosjektet har vært ledet av en administrativ prosjektleder – assisterende kirkeverge Kurt Solstrøm – og en kirkefaglig leder – prest i lulesamisk område Rolf Steffensen.

Det er i dag følgende stillinger med ansatte i prosjekt lulesamisk kirkeliv:

- Guojmmeváldiddje (tilsvarende kateket)
- Lájddistiddje (tilsvarende diakon)
- Prest i lulesamisk område
- Administrativ leder (50%)

Kirkevergen i Hamarøy har bistått prosjektet med regnskapsføring og økonomirapportering.

Prosjektet hadde følgende målsetting, som beskrevet i prosjektbeskrivelsen:

Målet for prosjektet er å utvikle en helhetlig plan for lulesamisk kirkeliv som ivaretar lulesamers rett til kirkelig betjening på egne premisser uavhengig av om de er bosatt i lulesamisk område eller andre steder i landet.

Gjennom et 4-årig forsøks- og utviklingsarbeid skal prosjektet forsøke å besvare følgende spørsmål:

1. Hva kjennetegner et lulesamisk kirkeliv, i relasjon til læstadiansk og samisk kirkeliv for øvrig, og innenfor rammene av Den norske kirkes bekjennelse?
2. Hvordan kan lulesamisk språk og kulturuttrykk implementeres og brukes innenfor rammen av lulesamisk kirkeliv, på en slik måte at lulesamisk identitet og trosliv styrkes, uten først å måtte ta veien om det norske?
3. Hvordan kan en lulesamisk livs- og verdensanskuelse reflekteres og ivaretas i møtet med kirkens teologi og liturgi, og implementere dette i forkynnelsen, gudstjenestelivet, undervisningen og diakonien? Som et resultat av dette ser vi for oss at det må utvikles nye planer for diakoni og undervisning for hele det lulesamiske området, inkludert de lokale menighetene.
4. Hvordan kan lulesamisk kirkeliv organiseres slik at den lulesamiske urfolksminoritetens rett til selvrepresentasjon og selvbestemmelse blir ivaretatt?

¹ Sak KR 44/21.

5. Hvordan kan lulesamisk kirkeliv organiseres innenfor rammen av Den norske kirke slik at også spredtboende lulesamiske kirkemedlemmer får den betjeningen de har krav på uavhengig av bosted?
6. Hvordan kan lulesamisk kirkeliv samhandle med og bidra til å styrke også nord- og sørsamisk kirkeliv innenfor Sør-Hålogaland bispedømme?
7. Hvilket ressursbehov, dvs. økonomisk, personal- og stillingsmessig o.a., har lulesamisk kirkeliv for å kunne utvikle seg og ivareta lulesamers rett til fullverdig og likeverdig kirkelig betjening på egne premisser?
8. Hvilke erfaringer er gjort av andre urfolk som vi kan lære av, og hva kan vi selv dele med andre urfolk?²

Prosjektet har utarbeidet en foreløpig prosjektrapport som er datert 30. april 2025.³ Her fremgår det at prosjektet har svart på de ovennevnte spørsmålene gjennom det rapporten kaller en kontekstuell og praktisk teologisk tilnærming. Ved å søke å lytte seg inn på samiske erfaringer og perspektiver, mener prosjektet å ha avdekket spenninger mellom kirkens teologi, kosmologi og antropologi og den tradisjonelle samiske livsforståelsen. Prosjektet har drevet teologiske studier i tilknytning til andre urfolk, særlig knyttet til bestemte tema. Blant annet har dåp og dåpssyn vært gjenstand for studier. Man har videre arbeidet mye med innredning og bruk av kirkerommet (blant annet med Norges eneste vigslede kirkegamme) og med annet liturgisk arbeid.

Trosopplæring og konfirmantarbeid har vært et annet sentralt fokusområde for prosjektet. Det har vært reflektert over den kulturelle tilknytningen til ulike tiltak innen trosopplæring, inkludert tilpasning av konfirmantundervisning til en samisk kontakt.

Prosjektet har også søkt å finne en type omsorgstjeneste (man har valgt å ikke bruke begrepet diakoni) som passer i en samisk sammenheng. Det viktigste enkelttiltaket har man kalt «Trakk og snakk», med utgangspunkt i det lulesamiske begrepet «bierggit». Det har også vært drevet sorgarbeid med utgangspunkt i bierggit. Det har dessuten vært fokus på omsorg for naturen og skaperverket.

Samlet sett peker prosjektrapporten på at det i prosjektperioden har skjedd en økende etterspørsel etter kirkelige tjenester, særlig kirkelige handlinger, med innhold og språk på lulesamisk. Prosjektgruppen har opparbeidet seg kunnskaper og erfaringer om det å være kirke i en (lule-)samisk kontekst, som vil være nyttige dersom det etableres en mer permanent organisering av lulesamisk kirkeliv.

Rapporten beretter også om en del motstand. Denne er særlig knyttet til bruken av samisk språk og andre tradisjonelle elementer, som har ført til at enkelte holder seg unna gudstjenesten på dette grunnlaget. Det blir ikke sagt noe nærmere om omfanget av og konteksten for slik motstand, heller ikke om en eventuell forbindelse til det læstadianske miljøet. Læstadiansk teologi og kirkeliv blir gjennomgående omtalt i

² Fra Foreløpig sluttrapport s. 6.

³ Prosjektledelsen har i august 2025 meddelt at den foreløpige rapporten innholdsmessig også er å anse som endelig, med unntak av regnskap for prosjektet, som vil bli levert i ettertid.

positive vendinger, men det går i liten grad frem på hvilke måter og i hvilken grad prosjektet har vært i kontakt og dialog med de læstadianske forsamlingene.

Prosjektet skulle etter planen avsluttes sommeren 2025, men ved ekstrabevilgning fra Sør-Hålogaland bispedømmeråd er det videreført til våren 2026 i påvente av en avklaring i Kirkemøtet.

Kategorialmenighet for pite- og lulesamer

I henvendelsen fra Sør-Hålogaland blir det fremhevet at Lulesamisk kirkelivsprosjekt har avdekket et stort behov for en egen kategorialmenighet for å få rammer til arbeidet med lulesamisk kirkeliv innenfor Den norske kirke. Bispedømmerådet skriver:

[S]iden oppstarten av prosjektet i 2021 [har det] vært en betydelig økning i antall forespørsler etter kirkelige tjenester med samisk innhold og språk. Det gjelder både dåp, begravelser, vielser og konfirmasjon. Spesielt interessant er det at det stadig oftere ytres ønske om større samisk medvirkning slik at rommet for den samiske tros- og livsforståelsen blir større. Bispedømmerådet påpeker at en framtidig lulesamisk kategorialmenighet vil sikre at lulesamer, uavhengig av bosted, kan delta i alle sider av lulesamisk kirkeliv uten å måtte gi avkall på retten til selvbestemmelse og selvrepresentasjon.

Bispedømmerådet fremholder videre:

Situasjonen for pitesamer, enten de er bosatt i det tradisjonelle pitesamiske området eller andre steder, er ikke annerledes enn for lulesamer. Gjennom samtaler med daglig leder for den pitesamiske stiftelsen Sáallto bidumsáame guovdátj, Stig Morten Kristensen, er det etablert et samarbeid mellom de to språkområdene som vil innebære at en framtidig lulesamisk kategorialmenighet også vil inkludere pitesamene. Det betyr at det nå jobbes for å få etablert en pite-, og lulesamisk kategorialmenighet. Språklig og kulturelt er det mye som forener og ligger til rette for et godt samarbeid mellom de to språkgruppene.

Samisk utvalg, som leverte en lengre utredning i mars 2024, støtter opprettelsen av en kategorialmenighet for lulesamisk og pitesamisk språkområde, og har det som ett av sine forslag til Kirkerådet.

En viktig uttalt begrunnelse for å opprette en kategorialmenighet for pite- og lulesamer nå er behovet for samisk med- og selvbestemmelse, noe som ligger til grunn for forståelsen av urfolksrettigheter. Det blir pekt på at den nåværende valgordningen til menighetsråd ikke kan sikre samisk selvrepresentasjon og medbestemmelse i menighetsrådet, og at dette er i konflikt med demokratiske prinsipper og urfolksrettigheter. Videre vil en kategorialmenighet kunne betjene pite- og lulesamer som lever spredt utenfor kjerneområdet. Her er Saemien Áálmege/samisk menighet i sørsamisk språkområde fremhevet som et forbilde

Lulesamisk kirkelivsprosjekt har også gjort et viktig arbeid for å berede grunnen for en kategorialmenighet. Bispedømmerådet peker på at det er en risiko for at mange av

de resultatene som prosjektet har drevet frem, kan forsvinne dersom det blir et opphold i virksomheten før den eventuelt kan gjøres permanent.

Kirkerådets vurdering

Kirkelivprosjektet for lulesamisk kirkeliv er lokalt forankret og drevet frem, og har gjort en imponerende innsats for å dokumentere de kirkelige og kulturelle forholdene for lulesamer. Prosjektet, med tilslutning fra Sør-Hålogaland bispedømmeråd og Samisk utvalg, konkluderer med at den beste løsningen for å sikre det prosjektrapporten kaller samisk selvrepresentasjon, som dreier seg om med- og selvbestemmelse og et kirkefellesskap på lulesamenes premisser, er opprettelse av en lulesamisk kategorialmenighet. Den samme argumentasjonen er gyldig for pitesamene, selv om de ikke har vært gjenstand for et tilsvarende prosjekt.

Som prosjektet har vist, vil en slik menighet kunne ivareta pite- og lulesamers behov på en god måte. Samtidig er det sider ved en slik opprettelse som er mindre belyst. I motsetning til for eksempel Saemien Åålmege, som i langt større grad betjener en spredt befolkning, er lulesamene nokså konsentrert rundt Hamarøy, og i særdeleshet Drag og Helland sokn. Opprettelse av en kategorialmenighet vil dermed skape en dobbel struktur lokalt. Hvilke konsekvenser har dette for lokalkirken i Hamarøy? Og hvilken tilslutning har en kategorialmenighet i den læstadianske forsamlingen, som er medlemmer av Den norske kirke, selv om de har en sterk tilknytning til det læstadianske fellesskapet? Hvor stor oppslutning har en kategorialmenighet generelt blant lulesamene og pitesamene, selv om det er sagt noe om økt etterspørsel etter tjenester? Dette er spørsmål som i liten grad er belyst i prosjektet, og som en høring vil kunne bidra til å besvare.

Et moment som fremheves i prosjektrapporten har vært spørsmålet om samisk selvbestemmelse og selvrepresentasjon i kirkedemokratiet, særlig lokalt. Det oppleves problematisk at lulesamer ikke er sikret representasjon i menighetsrådet under dagens valgordning. Kirkerådet vil kommentere at det i dag generelt sett ikke er mulig å sikre bestemte grupper plass i menighetsrådet, enten det gjelder kjønn, alder eller teologiske- og kirkepolitiske standpunkt. Så lenge det er én liste, er det velgerne som avgjør dette gjennom valg. Det er likevel mulig å stille opp mer enn én liste, noe som vil gi representasjon dersom listen får oppslutning. Det finnes også eksempler på at en slik ordning praktiseres ved menighetsrådvalg. Som alternativ til en egen kategorialmenighet, er likevel en slik ordning neppe tilstrekkelig.

En kategorialmenighet vil også kunne ha en egen stab med faste stillinger som kan ivareta det samiske perspektivet.

Kirkerådets foreløpige konklusjon er derfor at det vil være tjenlig å opprette en egen pite- og lulesamisk kategorialmenighet, fortrinnsvis lokalisert i Hamarøy.

Medlemskap i en kategorialmenighet innebærer at den enkelte fortsetter å ha tilhørighet til sin lokale soknemenighet og kan delta i valg, samt er valgbar, til menighetsrådet i bostedssoknet. I tillegg kan man melde seg inn i en kategorialmenighet dersom man oppfyller visse kriterier som viser at man tilhører en

aktuell gruppe/kategori. Medlemmer i en kategorialmenighet vil da også få stemmerett ved valg av kategorialmenighetens menighetsråd.

Det er i dag to typer kategorialmenigheter i Den norske kirke. Den første typen er døvemenighetene, som har åtte menigheter som dekker hele landet.

Døvemenighetene har en nasjonal overbygning, for tiden i form av Døves kirkeråd og en døveprost. Døvemenighetene har utviklet seg over svært lang tid fra en ordning der virksomheten var organisert rundt en døveprest som virket i sitt distrikt, til en ordning med menigheter ledet av et lokalt menighetsråd. Døvemenighetene har et felles regelverk.

Den andre typen kategorialmenighet består i dag bare av Saemien Åålmege (samisk menighet i sørsamisk språkområde). Denne menigheten ble opprettet av Kirkemøtet i 2015, etter at den først var etablert som en prøveordning fra 2009. Saemien Åålmege fungerer som et nettverk som knytter sammen sørsamer som bor spredt over et stort geografisk område. Menigheten har en stab som består av prest, diakon, undervisningsmedarbeider og en daglig leder for menighetsrådet. Dette er de samme funksjonene som i lulesamisk kirkelivsprosjekt. Staben i Saemien Åålmege er i dag ansatt i Nidaros bispedømme, som også står for finansieringen.

Situasjonen for lulesamene er ikke identisk med sørsamenes, ettersom den lulesamiske befolkningen i større grad er konsentrert rundt et mindre geografisk område i Hamarøy. Det er likevel nærliggende å bruke Saemien Åålmege som et mønster dersom det skal opprettes en pite- og lulesamisk kategorialmenighet.

Saemien Åålmege er regulert gjennom egne *regler om ordning for Saemien Åålmege*. Ved en opprettelse av ytterligere en samisk kategorialmenighet, mener Kirkerådet det beste vil være at det innføres en parallell eller felles regulering av begge disse menighetene. En viktig begrunnelse for dette er å unngå en større kompleksitet knyttet til gjennomføring av kirkelige valg, ved at det blir like ordninger for gjennomføringen av valgene i samiske kategorialmenigheter. Kirkerådet vil komme tilbake med forslag om nærmere regelverk på et senere tidspunkt.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Opprettelse av en ny kategorialmenighet vil medføre behov for å opprette en fast prestestilling for pite- og lulesamiske områder, i tillegg til stillinger innenfor diakoni og kirkelig undervisning. Det vil også være behov for en administrativ ressurs, samt for tjenester innen kirkemusikk. Staben i Saemien Åålmege består i dag av 3,5 årsverk. Det er nærliggende at en kategorialmenighet for pite- og lulesamiske områder får en noe tilsvarende bemanning. Det kan legges til at dagens faglige prosjektleder kombinerer denne stillingen med soknepreststillingen i Drag og Helland sokn.

Det er ikke avklart hvem som skal være arbeidsgiver for de ulike medarbeiderne. Kirkerådet mener det er mest nærliggende å ta utgangspunkt i dagens ordning for Saemien Åålmege, der staben er ansatt av Nidaros bispedømmeråd. Alle medarbeiderne vil da være ansatt i rettssubjektet Den norske kirke.

Opprettelse av en kategorialmenighet innebærer også at det må tilrettelegges for registrering av kategorialmenighetens medlemmer i Den norske kirkes medlemsregister. Dette krever et visst administrativt merarbeid, som blir ivaretatt av Kirkerådets sekretariat.